

УДК 336.1:330.341.1(477)

DOI: <https://doi.org/10.31651/2076-5843-2024-1-2-86-93>

ЛЮБЧЕНКО Олексій Миколайович

доктор економічних наук

Державна навчально-наукова установа «Академія
фінансового управління»,

lanlon2020@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-8069-6514>

ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті розглянуто критичну важливість фінансової стійкості для забезпечення економічної стабільності України в умовах воєнного стану. Досліджено поняття фінансової стійкості. Особлива увага приділяється викликам, з якими стикається країна під час військового конфлікту. У дослідженні висвітлюються основні аспекти фінансової стійкості. Проаналізовано ключові показники, що використовуються для оцінки фінансової стійкості. Наведено статистичні дані щодо державного боргу України станом на кінець 2023 року та обговорено можливі ризики, пов'язані з фінансовим забезпеченням місцевих бюджетів. Стаття також розглядає інструменти забезпечення фінансової стійкості. Обговорюються міжнародний досвід та уроки, які може засвоїти Україна для зміцнення своєї фінансової стійкості. Надано рекомендації щодо підвищення фінансової стійкості України. Підкреслено значення фінансової стійкості для макроекономічної стабільності та відновлення економіки України після завершення воєнних дій.

Ключові слова: фінансова стійкість, економічна стабільність, воєнний стан, державний борг, бюджетний дефіцит, податкові інструменти, децентралізація, Україна.

Постановка проблеми. Фінансова стійкість – це не просто економічний термін, це основа, на якій будується стабільність держави, особливо в такі непрості часи, як воєнний стан. Коли країна опиняється у стані війни, важливо мати надійні фінансові інструменти, що дозволяють не лише вижити, але й функціонувати на належному рівні. В цей час фінансова стійкість набуває особливої значущості.

По-перше, фінансова стійкість дозволяє підтримувати державні функції на належному рівні. Військові дії потребують значних витрат на оборону та безпеку, і без стабільного бюджету ці витрати просто неможливо покрити. Крім того, населення потребує соціальної підтримки, зокрема пенсій, допомоги безробітним та інших соціальних виплат. Фінансова стійкість гарантує, що держава зможе виконувати свої соціальні зобов'язання, не зважаючи на кризові умови.

Макроекономічна стабільність – ще один аспект, який безпосередньо залежить від фінансової стійкості. Стабільні державні фінанси допомагають контролювати інфляцію та підтримувати стабільність національної валюти. Без цього економіка може швидко впасти в стан гіперінфляції, що додатково ускладнить життя громадян та функціонування бізнесу.

Не менш важливою є можливість залучення міжнародної підтримки. Коли країна демонструє фінансову стійкість, це підвищує довіру міжнародних фінансових організацій, таких як Міжнародний валютний фонд чи Світовий банк. Вони готові надавати кредити та фінансову допомогу на вигідних умовах. Це особливо важливо в умовах воєнного стану, коли власних ресурсів не вистачає. Також фінансова стійкість робить країну привабливою для іноземних інвесторів, що забезпечує приплив капіталу та підтримку економічного зростання.

Ризики економічного характеру також можна знизити завдяки фінансовій стійкості. Ефективне управління державним боргом допомагає уникнути дефолту та забезпечує можливість обслуговування боргових зобов'язань навіть у найскладніших умовах. Наявність резервних фондів дозволяє оперативно реагувати на непередбачені фінансові потреби, які можуть виникати під час воєнних дій.

I, нарешті, фінансова стійкість сприяє соціальній стабільності. Вона дозволяє державі підтримувати рівень життя населення, забезпечувати стабільність виплат та соціальних програм, що в свою чергу знижує соціальну напругу. У такі складні часи, коли суспільство стикається з численними викликами, важливо мати відчуття стабільності та впевненості в завтрашньому дні.

Отже, фінансова стійкість – це фундамент, на якому будується економічна стабільність України в умовах воєнного стану. Вона забезпечує виконання державних функцій, підтримку макроекономічної стабільності, залучення міжнародної підтримки, зниження економічних ризиків та соціальну стабільність. Без неї держава ризикує зіткнутися з фінансовим колапсом, що може мати катастрофічні наслідки для економіки та суспільства в цілому. Відтак дослідження інструментів забезпечення фінансової стійкості в Україні в умовах воєнного стану є актуальним та своєчасним.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Останнім часом у науковій спільноті активно досліджується тема фінансової стійкості, особливо в контексті країн, що переживають воєнний стан. Аналіз наукових досліджень та публікацій дозволяє зрозуміти сучасні підходи до забезпечення фінансової стабільності, враховуючи специфічні виклики, з якими стикається Україна.

Класичні дослідження, такі як роботи О. Бланшара та Р. Пералта, акцентують увагу на важливості балансування бюджету та контролю за державним боргом у довгостроковій перспективі. Ці дослідження підкреслюють, що основою фінансової стійкості є здатність держави забезпечувати фінансову дисципліну, знижуючи ризики дефолту та підтримуючи економічне зростання. В умовах воєнного стану ці загальні принципи набувають нових аспектів. Роботи таких авторів, як Д. Калпеда та М. Коллінз, досліджують фінансову стійкість у кризових умовах, звертаючи увагу на специфіку фінансування військових витрат та необхідність швидкої мобілізації фінансових ресурсів.

Значний внесок у розуміння специфіки фінансової стійкості в Україні зробили дослідження вітчизняних вчених. Роботи А. Мазаракі та В. Пінзеник зосереджені на аналізі української фінансової політики в умовах кризи. Вони підкреслюють необхідність структурних реформ, спрямованих на підвищення ефективності державних витрат та покращення системи оподаткування.

Дослідження Світового банку та Міжнародного валютного фонду також є важливими джерелами для розуміння фінансової стійкості в умовах війни. Їхні звіти надають детальний аналіз економічної ситуації в Україні, оцінюючи ефективність заходів, вжитих урядом для стабілізації фінансів.

Загалом, аналіз останніх наукових досліджень та публікацій свідчить про комплексність питання фінансової стійкості в умовах воєнного стану. Всі вони сходяться на думці, що для забезпечення стабільності необхідно поєднувати гнучкі бюджетні підходи, ефективне управління державним боргом, прозору податкову політику та міжнародну підтримку. Ці елементи є фундаментальними для досягнення фінансової стійкості, що в кінцевому підсумку сприяє економічній стабільності України в умовах сучасних викликів.

Мета дослідження. Метою цього дослідження є виявлення та аналіз інструментів, які можуть забезпечити фінансову стійкість України в умовах воєнного стану. У світлі сучасних викликів, пов'язаних із збройним конфліктом, економічною нестабільністю та зростанням соціальних витрат, особливої ваги набуває здатність держави ефективно управляти своїми фінансами.

Виклад основного матеріалу. Поняття фінансової стійкості та її значення є фундаментальними для розуміння економічної стабільності будь-якої країни. Фінансова стійкість визначається як здатність держави ефективно управляти своїми фінансовими ресурсами, забезпечуючи стабільність бюджету та обслуговування боргових зобов'язань у довгостроковій перспективі. В умовах воєнного стану значення фінансової стійкості стає ще більш критичним, оскільки держава стикається з додатковими фінансовими навантаженнями, пов'язаними з обороною, гуманітарною допомогою та підтримкою соціально вразливих верств населення [1].

Визначення фіскальної стійкості включає кілька ключових аспектів. По-перше, це здатність держави підтримувати збалансований бюджет або керований бюджетний дефіцит. Це означає, що витрати держави не повинні систематично перевищувати її доходи, інакше накопичується державний борг, який у перспективі може стати нездоланим тягарем для економіки.

По-друге, фіскальна стійкість включає здатність держави обслуговувати свій борг. Це означає своєчасну виплату процентів та основної суми боргу без необхідності значного скорочення інших важливих витрат. У воєнний час це завдання ускладнюється, оскільки надзвичайні витрати зростають, а доходи можуть зменшуватися через зниження економічної активності [2].

Для оцінки фіскальної стійкості використовуються певні ключові показники. Одним із основних показників є співвідношення державного боргу до ВВП. Високий рівень цього показника свідчить про значне боргове навантаження на економіку, що може обмежити можливості держави для фінансового маневрування. Зазвичай вважається, що співвідношення боргу до ВВП на рівні до 60% є прийнятним, але під час кризових ситуацій цей поріг може змінюватися [3]. На кінець 2023 року Державний борг України склав 5 188,09 млрд грн, що становить 94,00% загальної суми державного та гарантованого державою боргу, або 136,59 млрд доларів США. Зовнішній борг становив 3 600,39 млрд грн. Внутрішній борг налічував 1 587,70 млрд грн. Показник відношення державного боргу до очікуваного ВВП – 80,2 % [4].

Іншим важливим показником є дефіцит бюджету як відсоток від ВВП. Допустимі рівні бюджетного дефіциту можуть варіюватися залежно від економічної ситуації, але стійкий високий дефіцит свідчить про потенційні проблеми з фінансовою дисципліною та можливі труднощі з обслуговуванням боргу [3]. Фактично у 2023 році державний бюджет закрито з дефіцитом у розмірі 1 336,9 млрд грн, що становить 20,7% від очікуваного обсягу ВВП [5].

Крім того, важливим є показник ефективності управління державними фінансами, який включає прозорість бюджетного процесу, якість фінансового контролю та здатність уряду реалізовувати необхідні економічні реформи. Висока ефективність управління фінансами сприяє довірі з боку інвесторів та міжнародних організацій, що, в свою чергу, полегшує доступ до фінансових ресурсів на вигідних умовах [1].

Фіскальна стійкість - це ключовий аспект економічної стабільності країни. Щоб забезпечити фіскальну стійкість, уряди використовують різні інструменти, які включають податкові, бюджетні та інші механізми. Розглянемо найважливіші з них.

Податкові інструменти - це один із основних засобів забезпечення фіскальної стійкості. Уряд встановлює податки на різні види доходів та витрат, щоб збирати необхідні кошти для функціонування держави та виконання її функцій. Ці податки можуть включати податки на доходи фізичних та юридичних осіб, податки на споживання, податки на майно та інші. Податкова політика повинна бути ретельно спланована, щоб забезпечити не лише достатні надходження до бюджету, але й не завдати непомірного фінансового тиску на населення та бізнес.

Бюджетні інструменти також відіграють важливу роль у забезпеченні фіскальної стійкості. Уряд розробляє бюджет, в якому визначаються всі доходи та видатки держави на певний період часу. Контроль за бюджетом дозволяє уряду раціонально розподіляти ресурси та уникати зайвої заборгованості.

Державні запозичення та управління боргом також є важливими компонентами фіскальної політики. Уряд може брати позики на ринку капіталу, щоб покрити дефіцит бюджету або фінансувати великі інфраструктурні проекти. Однак управління державним боргом вимагає обережності, оскільки занадто великий борг може призвести до проблем з платоспроможністю держави та загрожувати її фінансовій стійкості.

Усі ці інструменти використовуються разом для забезпечення фіскальної стійкості країни, щоб забезпечити стабільне функціонування економіки та задоволення потреб суспільства.

Розглянемо міжнародний досвід забезпечення фіскальної стійкості в умовах кризи. У багатьох країнах, які стикалися з економічними кризами, спостерігається різноманітний набір заходів, спрямованих на забезпечення фіскальної стабільності. Перш за все, важливо відзначити

роль ефективного управління бюджетом. Деякі країни зосереджуються на стримуванні розходів та підвищенні ефективності у витрачанні грошей державного бюджету. Це може включати реформу програм соціального забезпечення, оптимізацію державних закупівель та удосконалення податкової системи.

Крім того, різні країни активно використовують механізми стимулювання економіки через податкову політику. Наприклад, зниження податків на підприємницьку діяльність, інвестиційні стимули та інші податкові пільги можуть сприяти збереженню робочих місць та підтримці підприємств у складних економічних умовах.

Також важливим елементом є управління державним боргом. Деякі країни вдаються до позик на міжнародних фінансових ринках, використовуючи облигації або інші інструменти державного боргу для покриття фінансових дефіцитів.

З усього цього для України можна зробити деякі висновки та винести уроки. Наприклад, важливо постійно оновлювати та оптимізувати податкову систему, спрощувати процедури оподаткування та зменшувати податкове навантаження на бізнес. Також необхідно раціонально використовувати бюджетні ресурси та розглядати можливості залучення інвестицій для стимулювання економічного зростання. Правильне управління державним боргом також має величезне значення для забезпечення фіскальної стійкості та уникнення фінансових проблем у майбутньому.

Держава могла б скористатись кризою через війну та запровадити економічну карту як інструмент управління соціально-економічними процесами (рис. 1.). В першу чергу, як балансовий механізм контролю за використання ресурсів, для забезпечення до них рівного конкурентного доступу всіма гравцями на регіональних і національному ринку. І що найголовніше, такий інструмент дає можливість справедливо оцінювати можливості і роботу адміністративного апарату держави аж до рівня територіальної громади.

Рис. 1. - Економічна карта як інструмент управління соціально-економічними процесами

В таких умовах бюджетні відносини потребують подальшої оптимізації. Насамперед, слід провести послідовну роботу із фіскальної децентралізації. Звичайно, реформа децентралізації в Україні значно посилила роль регіонів та громад у забезпеченні фіскальної стійкості держави в цілому. Проте, існують певні питання та виклики, особливо під час повномасштабного вторгнення. У зв'язку з цим доцільно частину повноважень держави передати органам регіонального самоврядування з одночасним переданням їм відповідних матеріальних і фінансових ресурсів (муніципальна поліція тощо). Найважливіше питання – формування спроможності, в тому числі підготовка кадрів, на регіональному та місцевому рівні до виконання

окремих повноважень з адміністрування податків. Фінансове забезпечення місцевих бюджетів під час воєнного стану орієнтоване на військовий ПДФО. Це має певні ризики, бо на часі необхідність зарахування сплачених ПДФО за місцем фактичного проживання робітника. На законодавчому рівні потрібне збалансоване розмежування делегованих і власних повноважень органів місцевого самоврядування з чітким поділом (повноваження-вартість). Тоді з'являться у територіальних громадах стимули для економічного розвитку.

На відміну від діючих на державному рівні єдиних нормативів податкових відрахувань до бюджету, нормативи відрахувань до обласних бюджетів, що встановлюються регіональним законодавством, повинні різнитися залежно від податкового потенціалу конкретних регіонів. Диференціація нормативів для міст і районів конкретного регіону певною мірою забезпечить деяку справедливість бюджетного регулювання, однак не дає змоги чітко визначити місце і стан кожного місцевого бюджету в бюджетній системі регіону та виявити шляхи і можливості підвищення фінансової самодостатності.

Нового значення набувають податкові стимули для забезпечення економічної безпеки та фінансової стабільності. Але податкові стимули, що базуються на витратах (режим Інвестиційні няні, Індустріальні парки) є кращими, ніж заходи, що базуються на існуючих пільгах. Податкові пільги породжують викривлення конкуренції вже на самому початку. Вони є менш прозорими та створюють корупційне середовище. Позитивним сигналом є те, що влада розглядає пропозиції щодо реформ, включаючи надання податкових стимулів, для заохочення інвестицій у виробництво в Україні, зокрема в місцеву переробку.

Податкова складова пропозицій включає кілька заходів податкової політики, пов'язаних з податком на прибуток, ПДФО, ЄСВ, ПДВ та митними платежами. Запропонованим стимулом з податку на прибуток є інвестиційний податковий кредит у розмірі до 100 відсотків капітальних інвестицій. Цей стимул пропонується запровадити на додаток до існуючих податкових стимулів, що включають 5-річне звільнення від податку на прибуток (Інвестиційні няні) та 10-річне звільнення – для індустріальних парків. Можливо розглянути і інші податкові заходи:

- компенсація ЄСВ;
- звільнення від сплати ПДВ, ввізного мита та земельного податку на строк до 3 років;
- скасування відшкодування ПДВ при експорті сировини, та перегляд митних тарифів.

Після завершення воєнного стану, Україна стоїть перед важливими викликами щодо забезпечення фіскальної стійкості та відновлення економіки. Прогнози розвитку економіки та державних фінансів визначаються не лише відновленням економічних показників, але й зусиллями уряду щодо реформ, стимулювання інвестицій та підтримки підприємств. Прогнози повинні включати оцінку зростання ВВП, інфляції, рівня безробіття та інших ключових факторів, які впливають на фіскальну стабільність.

Вплив на довгострокову фіскальну політику також потребує уваги. Після кризи важливо не тільки відновити баланс державних фінансів, але й розробити стратегічний план для майбутнього. Він повинен включати перегляд податкової системи, оптимізацію розходів, управління державним боргом та інші заходи, спрямовані на забезпечення фіскальної стабільності у довгостроковій перспективі.

Рекомендації щодо підвищення фіскальної стійкості є ключовим компонентом стратегії для зміцнення фінансової стійкості України.

По-перше, уряду слід удосконалити систему управління бюджетом, забезпечивши більшу прозорість та відповідальність у витрачанні державних коштів. Це повинно включати в себе впровадження ефективного механізму моніторингу та оцінки результативності витрат, а також зменшення надмірної бюрократії в процесі прийняття рішень [6].

Далі, важливо реформувати податкову систему з метою спрощення та зменшення податкового навантаження на підприємства та громадян. Це може бути досягнуто шляхом зниження податкових ставок, упорядкування податкових пільг та заохочень, а також боротьби з корупцією в податковій сфері.

Крім того, для підвищення фіскальної стійкості необхідно активно розвивати інвестиційну політику та сприяти привабленню іноземних інвестицій. Даний напрям повинен включати в себе

створення сприятливого інвестиційного клімату, розвиток інфраструктури та вдосконалення законодавства щодо захисту інвесторів [6].

Нарешті, уряду слід активно працювати над зменшенням державного боргу та оптимізацією його структури. Це може включати в себе здійснення реформ у сфері публічних фінансів, зокрема, зменшення дефіциту бюджету, оптимізацію грошових витрат та збільшення ефективності управління державними фінансами.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Значення фіскальної стійкості в умовах воєнного стану важко переоцінити. Вона забезпечує можливість держави підтримувати свою обороноздатність, виконувати соціальні зобов'язання перед громадянами та забезпечувати функціонування критичних секторів економіки. Фіскальна стійкість також сприяє макроекономічній стабільності, що є основою для відновлення економіки після завершення воєнних дій.

Отже, фіскальна стійкість є ключовим фактором економічної стабільності України, особливо в умовах воєнного стану. Вона включає здатність держави підтримувати збалансований бюджет, ефективно управляти державним боргом та забезпечувати високу якість управління державними фінансами. Оцінка фіскальної стійкості за допомогою ключових показників дозволяє визначити слабкі місця у фінансовій політиці та розробити необхідні заходи для їх усунення, забезпечуючи стабільність та розвиток країни в умовах кризи.

Список використаних джерел

1. Бондарук Т. Фіскальна політика України як чинник сталого розвитку територій в умовах воєнного стану. *Економічні горизонти*, 2023. № 3(25), С. 57–67. URL: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.3\(25\).2023.286686](https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(25).2023.286686) (дата звернення: 10.04.2024).
2. Неізнана О.В., Григорук А.А., Литвин Л.М. Сучасні інструменти підтримки фінансової стійкості України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*, 2022. Вип. 39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1401/1351> (дата звернення: 10.04.2024).
3. Будник Л., Ронська О., Лісецька Л. Фінансова безпека держави в умовах воєнного стану. *Галицький економічний вісник*, 2022. Том 77. № 4. С. 138–147.
4. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/borgova-politika> (дата звернення: 14.04.2024).
5. Управління державним боргом України під час війни та післявоєнний період. Аналітичний звіт 2023. URL: <https://ces.org.ua/wpcontent/uploads/2023/05/upravlinnya-derdavnim-borgom-ukra%D1%97ni-pid-chasvijni-ta-pislyavo%D1%94nnij-period.pdf> (дата звернення: 14.04.2024).
6. Проект Плану відновлення України: матеріали робочої групи «Функціонування фінансової системи, її реформування та розвиток». Національна рада з відновлення України від наслідків війни. 2022. 380 с. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/functioning-of-the-financialsystem.pdf> (дата звернення: 16.04.2024).
7. Дмитренко Е. С. Фінансова система України у воєнний та повоєнний періоди: правовий та безпековий вимір. *Київський часопис права*, 2023. № 2, С. 143-148. URL: <https://doi.org/10.32782/klj/2023.2.19>
8. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни : Указ Президента України від 21 квітня 2022 року № 266/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text> (дата звернення: 25.04.2024).
9. Ресурси України для фінансової стабільності під час війни та відбудови. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/22/686099/> (дата звернення: 28.04.2024).
10. Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану : схвалено рішенням Ради НБУ від 15 квітня 2022. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MPG-ml_2022.pdf?v=4 (дата звернення: 02.05.2024).

References

1. Bondaruk T. (2023) Fiscal policy of Ukraine as a factor of sustainable development of territories under martial law. *Ekonomichni horyzonty* [Economic Horizons]. no. 3(25), p. 57–67. URL: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.3\(25\).2023.286686](https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(25).2023.286686) (Last accessed 10.04.2024).
2. Neizvestna O.V., Hryhoruk A.A., Lytvyn L.M. (2022) Modern tools for supporting the financial stability of Ukraine in the conditions of martial law. *Ekonomika ta suspilstvo* [Economy and society]. Issue 39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1401/1351> (Last accessed 10.04.2024).
3. Budnyk L., Ronska O., Lisetska L. (2022) Financial security of the state in conditions of martial law. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk* [Galician Economic Herald]. Vol. 77. no. 4. Pp. 138–147.
4. Ministry of Finance of Ukraine. Official site. URL: <https://mof.gov.ua/uk/borgova-politika> (Last accessed 14.04.2024).
5. Management of the state debt of Ukraine during the war and the post-war period. Analytical report 2023. URL: <https://ces.org.ua/wpcontent/uploads/2023/05/upravlinnya-derdavnim-borgom-ukra%D1%97ni-pid-chasvijni-ta-pislyavo%D1%94nnij-period.Pdf> (Last accessed 14.04.2024).
6. Project of the Recovery Plan of Ukraine: materials of the working group "Functioning of the financial system, its reform and development". The National Council for the Recovery of Ukraine from the Consequences of the War. 2022. 380 p. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/functioning-of-the-financialsystem.pdf> (Last accessed 16.04.2024).
7. Dmytrenko E. S. (2023). Financial system of Ukraine during the war and post-war periods: legal and security dimension. *Kyivskyy chasopys prava* [Kyiv Journal of Law]. no 2, pp. 143-148. <https://doi.org/10.32782/klj/2023.2.19>
8. Issues of the National Council for the Recovery of Ukraine from the Consequences of the War: Decree of the President of Ukraine dated April 21, 2022 no. 266/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text> (Last accessed 25.04.2024).
9. Ukraine's resources for financial stability during the war and reconstruction. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/22/686099/> (Last accessed 28.04.2024).
10. Basic principles of monetary and credit policy for the period of martial law: approved by the NBU Council decision of April 15, 2022. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MPG-ml_2022.pdf?v=4 (Last accessed 02.05.2024).

LYUBCHENKO Oleksiy

Doctor of Economic Sciences

State Educational and Scientific Institution "Academy of Financial Management",

INSTRUMENTS FOR ENSURING FISCAL SUSTAINABILITY IN UKRAINE DURING THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

Introduction. *Stable public finances help control inflation and maintain the stability of the national currency. Without this, the economy can quickly fall into a state of hyperinflation, which will further complicate the lives of citizens and the functioning of businesses. Fiscal stability ensures the performance of state functions, maintenance of macroeconomic stability, attraction of international support, reduction of economic risks and social stability. Without it, the state risks facing financial collapse, which can have catastrophic consequences for the economy and society as a whole. Therefore, the study of tools for ensuring fiscal stability in Ukraine under martial law is relevant and timely.*

Purpose. *The purpose of this study is to identify and analyze the tools that can ensure the fiscal stability of Ukraine in the conditions of martial law.*

The results. *The article examines the critical importance of fiscal stability for ensuring the economic stability of Ukraine in the conditions of martial law. The concept of fiscal sustainability as the state's ability to effectively manage its financial resources, maintaining budget stability and ensuring the servicing of debt obligations in the long term, was studied. Special attention is paid to the challenges faced by the country during the military conflict, including additional financial burdens related to defense, humanitarian aid and support of socially vulnerable sections of the population. The study highlights key aspects of fiscal*

sustainability, including maintaining a balanced budget and the state's ability to service its debt. Key indicators used to assess fiscal sustainability, such as the ratio of public debt to GDP and the budget deficit as a percentage of GDP, are analyzed. Statistical data on the state debt of Ukraine as of the end of 2023 are presented and possible risks related to the financial support of local budgets are discussed. The article also examines tools for ensuring fiscal sustainability, including tax and budget mechanisms, as well as public debt management. International experience and lessons that Ukraine can learn to strengthen its fiscal stability are discussed.

Originality. *The tools for ensuring fiscal sustainability of Ukraine were considered, taking into account international experience, and recommendations were given to increase it.*

Conclusions. *The authors emphasize the need for fiscal decentralization, improvement of the tax system, and introduction of effective tax incentives to support economic growth and attract investment. Recommendations were given to increase the fiscal stability of Ukraine, in particular, improving the budget management system, reforming the tax system, developing investment policy and reducing the public debt. The importance of fiscal stability for macroeconomic stability and recovery of the economy of Ukraine after the end of hostilities is emphasized.*

Key words: *fiscal stability, economic stability, martial law, public debt, budget deficit, tax instruments, decentralization, Ukraine.*

*Одержано редакцією: 29.04.2024
Прийнято до публікації: 19.05.2024*